

Թեան վերաբերեալ Կանոնաց

Թեան վերաբերեալ կանոնաց և սահմանադրութեանց հետ հարկաւ կաթն լիկոտական ընտրութեան վրայ ալ մասնաւոր կանոնադրութիւն ունեցած է՝ ի նախնեաց, ի հայրապետեան և ընդհանրական փողոցի սահմանեալ, բացառելէն թանկագին հումքերէն, յոյժ մասին կորստեանը հետ՝ Բզըր սոյն կանոնադրութեան ալ կրուածորդ որդաբաղդ փողոցի թեան անջ է այսոր, աշխէս որ խափառիկական ընտրութեան վրայ վեր եկեղեցւոյ օրէնք և մեր նախնեաց

կարգադրու թիւնները գտնել ու զրոյ՝ կը
պարտաւորի ազգային պատմութեան հա-
տու կտոր: մնացորդացը գլխէ, և անոնց՝
ճաղկաքաղովը բուռականանալ:

Արթիկի ստական Յաննա Ժողով՝

տյեւ կէտիլ: Ըրայ ազգային միտմեադրու-
թեանց հետադարձութիւն ընեւըլ, բո-
լոր պատմական անցից ընդ հանուր տե-
սութեամբ օտ' երբախցութեան հա-
տաւ ուր ,
♦ այստեսնեայց եկեղեցւոյ մէջ ,

Ազգացին եկեղեցական նուիրացեալ
տուրեան զլուսիս, Ազգին Հոգեւոր ան-
բն ու հովիւը, մէկ բառով Ազգին

Եզգային պատմութիւնը կը յուսը-
նէ որ Եզգին ամեն կարգի և ամեն աս-

արձանի անձինք՝ Լուսաուրդանե եւ
Երեզելոյ անդամ ըլլալու իրաւամբեա-
ն Թովկեանիսի ընտրութեան մասնակից
կողմուսի եւ, եկեղեցական կարգին ճակա-
կապուստն է քահանայք, սարկաւադք
եւ դպիրք ամբողջ, քաղաքային վիճակի
մէջ ալ թաղաւոր, նախարար, իշխան,

ստեփանն, աղքատ, հարուստ, մեծ և
փոքր, ամեն կարգի աղքատյի՛նք իրաւունք
ունեցած են ամենայն Հայոց կաթողի-
քոսի ընտրութեան մէջ: Այս իրաւանց
սրբեւք ըլլալու միակ պարտադր. Ա՛յն

իբեցւոյ փարախէն դուրս գառուիլն եղած
է. Այն ուր եկեղեցւոյ մեջ է, և չէ
ներժուած, և հաստկի կամ ընկերակոն

խնայել նկատմամբ քաղաքականապես
անընդունալիս չէ, Նիկեիցեղ զիտոյն՝
հաստատակաւ հօր ընտրութեան մասնակ-
ցելու իրաւունքը կր վաւել, Պատմա-
թիւրք կը յուշենէ իսկեռ որ մեր Նգգէն
եղէ կաթն ողկնական ընտրութեան մա-
սին երբէք օտարի միջամտութիւն մտա-

դիւր ընդունուած է, և ընտւ տեղ մը
ողգային կաթ ողեխոսի ընտրու թեան վա-
ւերացու մը յիշատակուած էլայ, կերե-
ւի որ մեր նախնիք այս պարագային և
ու իսի գաղափարն ունեցած են :

Մեր Ազգին մէջ, Ազգ. եկեղեցւոյ
յականք և քաղաքայինք մի և նոյն եւ

Երկեղեղ անդամ, և ի՞նչ Բրիտանո Յիշ-
բայան եղբայր ճանաչալով զԵրեսր, աշ-
խարհ չայրապեախի ընտրութեան մէջ
լինակի խորութեան սկզբունք երբեք
անհրաժեշտ չլին։ Ըսեն խորդի անձինք
այն ընտրութեան մասնակցեր են, ոչ
մասուն ի խռան անշուշտ, այլ իւրա-
պէսակէս իւր ձեռնհասութեան ասհ-
նանի մէջ չարժեքով, բայց ամենն այ

ործերով, այնպես որ, Վլադիկոստոք
նստալու էր նրա միշտ քրիստոնեական պարզ
և մաքուր կանոններով: Եկեղեցական
նստութեան գործողութիւնները կան-
ոնաւ օրինաւորութեան շաւղին մէջ ուղ-
ղելով իրենց պաշտօնը կատարած են,

նու իրապետութեան այն գերագոյն աս-
որձանին՝ ամենայն Զայոյ կաթողիկո-
սութեան արժանաւորագոյն անձնքնե-
լը ջոյջ տալով Ժողովուրդեան, որով նոյն
գաղափարին արժանաւորութեան հասնե-

թե աղբիչք ունեցաղնիրը լինինև յայտ
 առնելով, աղբայնոց ընտրութիւնը ճա
 նաչողութեամբ կատարուելու արամա
 ղըրութեան մէջ դնուել է ։ Քաղա
 քայնք հանդերձ եկեղեցականոց ՚ի մի

խոր դուռնադուռերով՝ և կիկեցեակնաց
ոյց տուած անձանց մէջէն ազդիւն Հայ-
աստեալ ընտրեւն, երբեմն պարզապէս
կիսածաւ սպառկի բառանկով, երբեմն
անտնտնական կարգից կրտսմբ վարեալով՝
և երր ընտրողութիւնը կատարուելէ,
պէտեւ մէկուն վառեալացմանը սպա-
սեալու հարկ և օրէնք չստալով, ընտ-
րեալը յաճեմ Հայրաստեալութեան բազ-
մեր ու կաթիլօղիտանի մատուցելու
միջոց ընդ ունիլով Հայրաստեալութեան

Ի մէջ ահա պատմութիւն

յորդայ մեզ սովորեցուցածը՝ իրեն հիմ-
նական արամեացիութիւնը կամ որկիւ-

սական ընտրութեան կանոնաց • ասոնց
Համեմատ կատարուեք են կաթողիկոսաց
մեծ մասին ընտրութիւնք •

որ իրենց յաջորդներն իրենք ընտրե-
րն և մեր թագաւորներն ալ ընտրե-
րն շատ անգամ գլխավորեցանք, ինչպէս
նաեւ նախարարք և եպիսկոպոսներ մի-
այնակ կամ ժողովոցեան հետ մէկտեղ-
եցանք: Եւ ինչպէս որ ընտրեցին
կաւ ընտրեցին և զիսմողիկս և զիսմողի-
կս ժամանակները կամ օգնութեան դահին
մերձակայ եկեղեցականք միայն, շատ
անգամ Ս. Իշմիածին միաբանութիւն
նր, երբեմն ալ Կոստանդնուպոլսոյ Կաթո-
լիկները: Բայց ասոնց ամենն ալ ընդ-
հանուր կանոնի դրամուղութիւններ և
ղած են և ազգին քաղաքական դժ-
ւարութեանց և տառապանքաց ժամա-
նակ կամ անդադման վտանգութեան
և կամ անորոշ բռնաւորութեան ար-
դիւնք եղած են: Բայց անոնց Զոյ-
րապետ և Դուստրիկն հոգեւոր մեծն
Գրիգոր Կոստանդնուպոլսոյ թեմա-
րէնտէրն է: Զայնքով թագաւորին նա-
խարարաց և ժողովրդականաց ամենն
կամեց և խորհանքը: Բայց Դուստր-
իկն ի նրա որոշեցին իր յաջորդը, և
այսպէս պէտք էր ըլլալ, քան զի ազ-
գը նոր լուսաւորեալ ըլլալով քրիս-
տոնական հաւատաց խառնել, կատար-
եալ և անպայման վտանգութիւն ու-
նէր իր Դուստրիկն ինչպէս նաեւ ա-
նոր յաջորդին վրայ, որով մտադիր և
իրաւամբ ձգած է անոր յաջորդ Զոյ-
րապետին ընտրութեան իրաւունքն որ
իրն էր, և անոր ընտրելով ինք ընտրած
կը համարուէր:

Թագաւորներն ալ ընտրեցին զիս-
մողիկոսներ, ոչ միայն ազգայինք, այլ
և օտար իշխաններ և մասնաւորապէս
Պարսից թագաւորները և Եւրոպական
կողմէն Զաքարայի բռնաւորները, որ
շատ անգամ մերայնոց ձեռքը անուղ-
ղակ կերպով ուղարկեցին իր քարծրա-
նէին կամ արկիտոսական լծուր: Բայց
ասոնք բռնաւորութեան արդիւնք են և
ոչ ալ ինչ: Բայց ասոնքի տարազա-
նոց մէջ իր դատաւած վիճակին համե-
մաւ վարելով կամ իրենց ընտրու-
նեք է նորմալիս իսմողիկոսը իր
արժանաւոր գտել է գայն իւր հոգման
և կամ ինք թագաւորին կամ բաւա-
կարին դէմ բողոք բանալու կարողու-
թիւն չէ ունեցիր: Բայց երբեմն նաեւ
ասոր հակառակ բողոք և աղաթիւր բար-
ձեր է, մերժել է այն բռնաւորական
Կաթոլիկոսը և ուրիշ մը ընտրել ու
կաթոլիկոսացուցել է անոր տեղ:

Իշմիածնական ալ ընտրեցին շատ
անգամ գլխավորեցին և երբեմն միայն
եկեղեցականք, առանց քաղաքական ան-
ձանց մասնակցութեան: Բայց երբ
Բայց ինչ և քան նուաճող և գերե-
նալ տառապանք ժամանակներուն մէջ,
այնպէս որ իր ընտրելով ինքն ինչ
և իրենց արդիւնք իրաւունքներն իր
գործը ը-
նէր, մերժել առ ահի բռնապետաց, և
մերժել առ զժողովութեան ձախապա-
հաց և ի մի վայր դուստրելով:

Բայց ժողովութեան ալ այսպիսի ա-
մաղանցութեանց մէջ գտնուել է եր-
բեմն: Եւրոպական Գերման Եւրո-
պական փոխաններ է, անոր եղբորդին
Գրիգոր Տրայ՝ յուզարիւստութեան
հանդիման դատուելով, ժողովութեան
նոր շնորհաբար վեհ կերպարանքին ու-
րանատունը բանակելով միաբե-
րան աղաթիւր բարձրել ու ինչպէս Գրի-
գոր Կաթոլիկոս ինչպէս է և ըստ
այսմ խորհրդաց որ առաւել ստիպման
կերպարանք ունի քան թէ ընտրութեան
Դրանիկն ի դահ կաթոլիկոսութեան
համարձակ է համարութեան և օժանդ-
կապիկոսաց:

Ասոնց ամենն ալ եղեր կատարուել
են, բայց ինչպէս որ վերն ըստինք իւր-
բեւ զարաւարտութիւն ընդհանուր կանո-
նաց, որով Բայց ինչպէս անտի իր
Զայնքով ընտրութեան ինչ ընել
կարգադրել է և միայնակ է և բոլորն
գտն է, այնպէս ազգային ամեն կարգի
և աստիճանի արժանաւոր անձանց ձե-
ռք, և միայն անմիջ ձեռք: Օտարը
կրէք իրաւամբ ձեռք ձգած է՝ անոր
մէջ: Բայց վրէժ Կրիստոս է ալ չէ:
— այս՝ Սուրբ Գրիգոր Գալատացի
նիկին Եւրոպական եղբոր Կաթոլի-
կոսութեան ժամանակ, Բիւզանդիայ
կարգաւորութեան և Զուսման կեղեց-
ւոյ Կատարիկոսութեան կողմէն առա-
ջարկութեան կրկնող իր հայրենի եկե-
ղեցին Զուսմանին հետ միաւորելու և
այս նպատակաւ Կատարի և Կատարի-
արքան կողմէն պատրաստութեան մը
կը ներկայանայ Զայնքով Կաթոլի-
կոսին ինչ զուրկ առաջարկութիւն ըն-
ելով: Զուսման Եկեղեցւոյ կողմէն
որոշ ինչերորդն է և Զի ընդունելին

Զայնք և զառաջարկութիւն և Կաթոլի-
կոսին միայն ի թագաւորէն Զուս-
մայն:

Եւ այս Զայնքութեան Զայնք հան-
գիւրդը եպիսկոպոսաց պատմութեան
բաւական պայման է: Եւ Կաթոլիկոսութեան
արդիւնք Զայնք ինչպէս անորոշ ընտ-
րութեան և Կաթոլիկոսութեան կաթոլիկոս
զի ընդ իշխանութեան դատաւան ազ-
գայց գործը մեր, ասին, զժողովութեան
ընտրութեան կարգին, զիսմողիկս Կաթոլի-
կոս: Եւ որպէս զի այս ինչպէս անոր
առաւարտին իւր նշանակութեան ծան-
րութիւնը չկորսեցունէ, յաւելուն առ-
այն թէ և զիսմողիկս Կաթոլիկոսը իր
հետեւ Զի զիսմողիկս Կաթոլիկոսը
զիսմողիկս Զայնք և յորժամ այս լինել
ընտրութեան կաթոլիկոսին կաթոլիկ
և զհաւանութեան և կաթոլիկոս Զու-
սմայն կարգին ու արեւելեական Կատարի-
արքը եւ կեցան այն ինչպէս կրկնել,
և ինչ առաջարկութեան ինչպէս եր-
կուրդով բաւականապէս պարզեցին:

Սիւնի յայտնի չէ ինչպէս այս պատ-
մութեանն որ մեր Եկեղեցին Զայնք
պետական ընտրութեան համար չկրնար
եղեր ընդունել օտար միջամտութիւն
թէ և օտար ըլլալ Զուսման կարգ մը
և իր միջամտութիւնը Զուսման Ե-
կեղեցւոյ գործի արեւելեական Կատարի-
արքին մը համահանութեամբ գործ-
ութեան ասոցաց ըլլալ: Եւ զժողովութեան
կար մեր նախնեաց ընդունել
Ինչպէս ինչպէս անորոշութեան
նր, որ մեր Եկեղեցւոյ մէկ մասին վրայ
կապով իշխանն ըլլալէ զառ, Ս. Եկե-
ղեցւոյ հարապառ ծիրանածնութեան
գաւորներէն էր, և Կոստանդնուպոլսոյ
Կատարիարքն ալ անոր կը համաձայնէր
և իր մերայնեք ընդունելին սոյն առա-
ջարկութիւնը, քաղաքականաց ազ-
գին մեծ ծառայութեան քրտն չէին
համարուել: Ինչպէս ինչպէս հոգի կարգ
հաւատակցութեան շնորհիւ անոր մաս-
նաւոր պաշտպանութիւնը դրաւելու
հարկ և կարտաւորութիւն չկար արեւոք
նոյն ժամանակները, որ մեր ազգին երկ-
րորդ հարապառութեան ասոյն կարծեալով,
Եկեղեցւոյ մեծ մասամբ մեծին Զայնք
ամեն վրայ բռնապետ չէին անուանել
քրտն մասնակց, և Երկր Երկման
կարգը: Ուրիշներն փոքրիկ և օտակ-
այն իրաւ տեղ տեղութիւնէն զոտ ազ-
գային իշխանութեան օրինակ չէր
մնացած: Եւ իսկ կարտաւորութեան կար, և
ոչ միայն կարտաւորութեան, այլ երկեղ
ալ կար, որ իր մերայն Զուսման
առաջարկութեան ընդունելութեան, իրեն-
քս Զուսմայն կարտաւորութեան առաջ
տանելով Զայնքութեան մտադրող և
մասնաւորապէս Արեւելոյ փոքրիկ բայց
անկախ իշխանութեան վրայ յարձակու-
մէն էր, և ազգին մերձին յայն ու միակ
միջակարութիւնն ալ կորնէր յաւա-
նան: Բայց մեր նախնեք այս առաջար-
կութեան և զիսմողիկս եւ ու միայն
ունին մասուցին, այլ Զայնքութեան և
կեղեցւոյ օրինակ նախնականութեան
թեման դատարկելով համարձակ պա-
տաստանեցին կարգին, և ինչպէս ձեռ-
անոր հրամանը մերժեցին:

Կաթոլիկոսական ընտրութեան մե-
րաբերեալ այն ընդհանուր սկզբունքն
զառ պատմութեան անոր մէկ քանի առ-
բանաւորութիւնները կը յայտնի, որով
կը տեսնել թէ մեր նախնեք Երջակուն
եանց թագաւորութեան վերադիւն եւ-
քը, անանաբով օտարապաշտ բռնաւորաց
արեւելութեան մէկ քանի վտանգով
Եկեղեցւոյն Կաթոլիկոսութեան
համար, և երբեմն նաեւ մէկ քանի
մէկէն զանազան տեղաւոր նոյն բարձր
աստիճանին ընտրութիւն, այնպէս որ մի
և նոյն ժամանակ միջեւ հինգ վեց Կա-
թոլիկոս երևան եղած են ազգին մէջ:
Գրիգոր Գալատացի օրինաւոր Կա-
թոլիկոսին նախադասութեամբ Եկե-
ղեցական Սիւնի ընտրել և օրինակ
ընել են և Օ. Կ. ասոնց հաւանութեան
չորից ամիսոց եպիսկոպոսաց ոչ որ
նոյն Կաթոլիկոս, որք են Եպիսկո-
պոս Բիւզանդ, Զաքարայ, Եւստաթի-
ոս որ ի Սիւնի, և թագաւոր փա-
նայն որ Սիւնի: Բայց այս օրինակ
շատնոյ անորոշագործել եղած է, նոյն
իսկ ինչպէս չորս Եպիսկոպոսաց լծու-
րոց պահեցան:

Բայց յայտնի է Սիւնի ար Կաթո-
լիկոսին ի սկիզբն չորեքաստեղորդ
դարու Զոյնքով ընտրութեան մէջ
իշխանութեան կը դառնար Երջակուն
Կաթոլիկոսաց ընտրութեան եղանակին
վրայ այսպէս:

« Ժողովին հրամանաւ Երջակուն
Երբեկապոստեղը Եպիսկոպոսեց
... իւրաքանչիւր ու զի նոյնն է ազ-
գայնական միջոցով իր իշխանութեան
ընտրութեան համար, նախ և առաջ
պատմութեան անոր մէկ քանի առ-
բանաւորութիւնները կը յայտնի, որով
կը տեսնել թէ մեր նախնեք Երջակուն
եանց թագաւորութեան վերադիւն եւ-
քը, անանաբով օտարապաշտ բռնաւորաց
արեւելութեան մէկ քանի վտանգով
Եկեղեցւոյն Կաթոլիկոսութեան
համար, և երբեմն նաեւ մէկ քանի
մէկէն զանազան տեղաւոր նոյն բարձր
աստիճանին ընտրութիւն, այնպէս որ մի
և նոյն ժամանակ միջեւ հինգ վեց Կա-
թոլիկոս երևան եղած են ազգին մէջ:
Գրիգոր Գալատացի օրինաւոր Կա-
թոլիկոսին նախադասութեամբ Եկե-
ղեցական Սիւնի ընտրել և օրինակ
ընել են և Օ. Կ. ասոնց հաւանութեան
չորից ամիսոց եպիսկոպոսաց ոչ որ
նոյն Կաթոլիկոս, որք են Եպիսկո-
պոս Բիւզանդ, Զաքարայ, Եւստաթի-
ոս որ ի Սիւնի, և թագաւոր փա-
նայն որ Սիւնի: Բայց այս օրինակ
շատնոյ անորոշագործել եղած է, նոյն
իսկ ինչպէս չորս Եպիսկոպոսաց լծու-
րոց պահեցան:

Բայց յայտնի է Սիւնի ար Կաթո-
լիկոսին ի սկիզբն չորեքաստեղորդ
դարու Զոյնքով ընտրութեան մէջ
իշխանութեան կը դառնար Երջակուն
Կաթոլիկոսաց ընտրութեան եղանակին
վրայ այսպէս:

« Ժողովին հրամանաւ Երջակուն
Երբեկապոստեղը Եպիսկոպոսեց
... իւրաքանչիւր ու զի նոյնն է ազ-
գայնական միջոցով իր իշխանութեան
ընտրութեան համար, նախ և առաջ
պատմութեան անոր մէկ քանի առ-
բանաւորութիւնները կը յայտնի, որով
կը տեսնել թէ մեր նախնեք Երջակուն
եանց թագաւորութեան վերադիւն եւ-
քը, անանաբով օտարապաշտ բռնաւորաց
արեւելութեան մէկ քանի վտանգով
Եկեղեցւոյն Կաթոլիկոսութեան
համար, և երբեմն նաեւ մէկ քանի
մէկէն զանազան տեղաւոր նոյն բարձր
աստիճանին ընտրութիւն, այնպէս որ մի
և նոյն ժամանակ միջեւ հինգ վեց Կա-
թոլիկոս երևան եղած են ազգին մէջ:
Գրիգոր Գալատացի օրինաւոր Կա-
թոլիկոսին նախադասութեամբ Եկե-
ղեցական Սիւնի ընտրել և օրինակ
ընել են և Օ. Կ. ասոնց հաւանութեան
չորից ամիսոց եպիսկոպոսաց ոչ որ
նոյն Կաթոլիկոս, որք են Եպիսկո-
պոս Բիւզանդ, Զաքարայ, Եւստաթի-
ոս որ ի Սիւնի, և թագաւոր փա-
նայն որ Սիւնի: Բայց այս օրինակ
շատնոյ անորոշագործել եղած է, նոյն
իսկ ինչպէս չորս Եպիսկոպոսաց լծու-
րոց պահեցան:

զանազան միջոցով իր իշխանութեան
ընտրութեան համար, նախ և առաջ
պատմութեան անոր մէկ քանի առ-
բանաւորութիւնները կը յայտնի, որով
կը տեսնել թէ մեր նախնեք Երջակուն
եանց թագաւորութեան վերադիւն եւ-
քը, անանաբով օտարապաշտ բռնաւորաց
արեւելութեան մէկ քանի վտանգով
Եկեղեցւոյն Կաթոլիկոսութեան
համար, և երբեմն նաեւ մէկ քանի
մէկէն զանազան տեղաւոր նոյն բարձր
աստիճանին ընտրութիւն, այնպէս որ մի
և նոյն ժամանակ միջեւ հինգ վեց Կա-
թոլիկոս երևան եղած են ազգին մէջ:
Գրիգոր Գալատացի օրինաւոր Կա-
թոլիկոսին նախադասութեամբ Եկե-
ղեցական Սիւնի ընտրել և օրինակ
ընել են և Օ. Կ. ասոնց հաւանութեան
չորից ամիսոց եպիսկոպոսաց ոչ որ
նոյն Կաթոլիկոս, որք են Եպիսկո-
պոս Բիւզանդ, Զաքարայ, Եւստաթի-
ոս որ ի Սիւնի, և թագաւոր փա-
նայն որ Սիւնի: Բայց այս օրինակ
շատնոյ անորոշագործել եղած է, նոյն
իսկ ինչպէս չորս Եպիսկոպոսաց լծու-
րոց պահեցան:

Եւ այս Զայնքութեան Զայնք հան-
գիւրդը եպիսկոպոսաց պատմութեան
բաւական պայման է: Եւ Կաթոլիկոսութեան
արդիւնք Զայնք ինչպէս անորոշ ընտ-
րութեան և Կաթոլիկոսութեան կաթոլիկոս
զի ընդ իշխանութեան դատաւան ազ-
գայց գործը մեր, ասին, զժողովութեան
ընտրութեան կարգին, զիսմողիկս Կաթոլի-
կոս: Եւ որպէս զի այս ինչպէս անոր
առաւարտին իւր նշանակութեան ծան-
րութիւնը չկորսեցունէ, յաւելուն առ-
այն թէ և զիսմողիկս Կաթոլիկոսը իր
հետեւ Զի զիսմողիկս Կաթոլիկոսը
զիսմողիկս Զայնք և յորժամ այս լինել
ընտրութեան կաթոլիկոսին կաթոլիկ
և զհաւանութեան և կաթոլիկոս Զու-
սմայն կարգին ու արեւելեական Կատարի-
արքը եւ կեցան այն ինչպէս կրկնել,
և ինչ առաջարկութեան ինչպէս եր-
կուրդով բաւականապէս պարզեցին:

Սիւնի յայտնի չէ ինչպէս այս պատ-
մութեանն որ մեր Եկեղեցին Զայնք
պետական ընտրութեան համար չկրնար
եղեր ընդունել օտար միջամտութիւն
թէ և օտար ըլլալ Զուսման կարգ մը
և իր միջամտութիւնը Զուսման Ե-
կեղեցւոյ գործի արեւելեական Կատարի-
արքին մը համահանութեամբ գործ-
ութեան ասոցաց ըլլալ: Եւ զժողովութեան
կար մեր նախնեաց ընդունել
Ինչպէս ինչպէս անորոշութեան
նր, որ մեր Եկեղեցւոյ մէկ մասին վրայ
կապով իշխանն ըլլալէ զառ, Ս. Եկե-
ղեցւոյ հարապառ ծիրանածնութեան
գաւորներէն էր, և Կոստանդնուպոլսոյ
Կատարիարքն ալ անոր կը համաձայնէր
և իր մերայնեք ընդունելին սոյն առա-
ջարկութիւնը, քաղաքականաց ազ-
գին մեծ ծառայութեան քրտն չէին
համարուել: Ինչպէս ինչպէս հոգի կարգ
հաւատակցութեան շնորհիւ անոր մաս-
նաւոր պաշտպանութիւնը դրաւելու
հարկ և կարտաւորութիւն չկար արեւոք
նոյն ժամանակները, որ մեր ազգին երկ-
րորդ հարապառութեան ասոյն կարծեալով,
Եկեղեցւոյ մեծ մասամբ մեծին Զայնք
ամեն վրայ բռնապետ չէին անուանել
քրտն մասնակց, և Երկր Երկման
կարգը: Ուրիշներն փոքրիկ և օտակ-
այն իրաւ տեղ տեղութիւնէն զոտ ազ-
գային իշխանութեան օրինակ չէր
մնացած: Եւ իսկ կարտաւորութեան կար, և
ոչ միայն կարտաւորութեան, այլ երկեղ
ալ կար, որ իր մերայն Զուսման
առաջարկութեան ընդունելութեան, իրեն-
քս Զուսմայն կարտաւորութեան առաջ
տանելով Զայնքութեան մտադրող և
մասնաւորապէս Արեւելոյ փոքրիկ բայց
անկախ իշխանութեան վրայ յարձակու-
մէն էր, և ազգին մերձին յայն ու միակ
միջակարութիւնն ալ կորնէր յաւա-
նան: Բայց մեր նախնեք այս առաջար-
կութեան և զիսմողիկս եւ ու միայն
ունին մասուցին, այլ Զայնքութեան և
կեղեցւոյ օրինակ նախնականութեան
թեման դատարկելով համարձակ պա-
տաստանեցին կարգին, և ինչպէս ձեռ-
անոր հրամանը մերժեցին:

Կաթոլիկոսական ընտրութեան մե-
րաբերեալ այն ընդհանուր սկզբունքն
զառ պատմութեան անոր մէկ քանի առ-
բանաւորութիւնները կը յայտնի, որով
կը տեսնել թէ մեր նախնեք Երջակուն
եանց թագաւորութեան վերադիւն եւ-
քը, անանաբով օտարապաշտ բռնաւորաց
արեւելութեան մէկ քանի վտանգով
Եկեղեցւոյն Կաթոլիկոսութեան
համար, և երբեմն նաեւ մէկ քանի
մէկէն զանազան տեղաւոր նոյն բարձր
աստիճանին ընտրութիւն, այնպէս որ մի
և նոյն ժամանակ միջեւ հինգ վեց Կա-
թոլիկոս երևան եղած են ազգին մէջ:
Գրիգոր Գալատացի օրինաւոր Կա-
թոլիկոսին նախադասութեամբ Եկե-
ղեցական Սիւնի ընտրել և օրինակ
ընել են և Օ. Կ. ասոնց հաւանութեան
չորից ամիսոց եպիսկոպոսաց ոչ որ
նոյն Կաթոլիկոս, որք են Եպիսկո-
պոս Բիւզանդ, Զաքարայ, Եւստաթի-
ոս որ ի Սիւնի, և թագաւոր փա-
նայն որ Սիւնի: Բայց այս օրինակ
շատնոյ անորոշագործել եղած է, նոյն
իսկ ինչպէս չորս Եպիսկոպոսաց լծու-
րոց պահեցան:

Կաթոլիկոսական ընտրութեան մե-
րաբերեալ այն ընդհանուր սկզբունքն
զառ պատմութեան անոր մէկ քանի առ-
բանաւորութիւնները կը յայտնի, որով
կը տեսնել թէ մեր նախնեք Երջակուն
եանց թագաւորութեան վերադիւն եւ-
քը, անանաբով օտարապաշտ բռնաւորաց
արեւելութեան մէկ քանի վտանգով
Եկեղեցւոյն Կաթոլիկոսութեան
համար, և երբեմն նաեւ մէկ քանի
մէկէն զանազան տեղաւոր նոյն բարձր
աստիճանին ընտրութիւն, այնպէս որ մի
և նոյն ժամանակ միջեւ հինգ վեց Կա-
թոլիկոս երևան եղած են ազգին մէջ:
Գրիգոր Գալատացի օրինաւոր Կա-
թոլիկոսին նախադասութեամբ Եկե-
ղեցական Սիւնի ընտրել և օրինակ
ընել են և Օ. Կ. ասոնց հաւանութեան
չորից ամիսոց եպիսկոպոսաց ոչ որ
նոյն Կաթոլիկոս, որք են Եպիսկո-
պոս Բիւզանդ, Զաքարայ, Եւստաթի-
ոս որ ի Սիւնի, և թագաւոր փա-
նայն որ Սիւնի: Բայց այս օրինակ
շատնոյ անորոշագործել եղած է, նոյն
իսկ ինչպէս չորս Եպիսկոպոսաց լծու-
րոց պահեցան:

Զանաձագործութեան նկատմամբ
Կաթոլիկոսական ընտրութեան մասին
ընդհանուր սկզբունքն է, որ ինչպէս
համար և որոշ օրէնք մը չկայ՝ որպէս
համարեալ կարգին վարելով զանազան
եկեղեցւոյն մէջ զանաձագործութեան
և Կաթոլիկոսութեան կանոնն ալ՝ որպէս
անորոշութեան է բայց և անորոշութեան
իսկ Ս. Իշմիածնական մէջ ճշդ չէ կրկն-
գործաւորի նախորդ կաթոլիկոսաց ընտ-
րութեան ժամանակ, ու ասի խորհրդա-
հանք Զանաձագործութեան մասնակցութեան
այնպիսի եղանակ մ'առաջարկել, որ թէ
ուրիշ ազգայնոց մասնակցութեան և
զանաձագործութեան ի շատեղարմարելով
ընտրութեան գործաւորին ըլլալ, և թէ
մեր եկեղեցւոյ կանոնաց ազգային առ-
վարժութեան և իրաւանց հար եղանակ
չափ համաձայն:

Եւ նկատմամբ, յանաձագործութեան
հետեւեալ կերպով կը ծրարէ Տաճ-
կաստանի հայոց մասնակցութեան եղա-
նակ:

Ս. Ս. Իշմիածնական Կաթոլիկոսաց ա-
մենայն հայոց ընդհանուր հայրապետ և
հոգեւոր տէր ըլլալով, իր ընտրութիւն-
նր ազգովն իր ըլլալ:

Բ. Ս. Իշմիածնական, Զայնքութեան
մայր եկեղեցին, Կոստանդնուպոլսոյ հը-
րապետ Զայնքութեան ընտրութեան
Կոստանդնուպոլսոյ ընտրութեան
համար, և երբեմն նաեւ մէկ քանի
մէկէն զանազան տեղաւոր նոյն բարձր
աստիճանին ընտրութիւն, այնպէս որ մի
և նոյն

